derant, & a suis filiis optant honorari. Unde & constat ad utriusque partis utilitatem atque cautelam præsentem legem fuisse prolatam: quam ex hac occasione promulgandam esse perspeximus. In aliquo autem negotio discceptantes, invenimus Pulcheriam filiam gratam quidem a sua genitrice fuisse dictam, exheredatam autem testamento nominatam tam in paternis, quam in maternis facultatibus: & talem quidem scripturam, quia dolo eam, & machinatione quorundam compositam fuisse comperimus, nullo modo permisimus obtinere: filiam autem heredem patris ac matris jussimus fieri: sicut & in scriptis prolatum super hac causa nostrum manifestat arbitrium. §. 1. Meminimus [1] insuper legem [2] a nobis fuisse prolatam, per quam jussimus *nulli penitus esse licentiam corpora defunctorum debiti gratia detinere, aut impedimentum eorum facere sepulturæ.* Sed in præsenti quendam cognovimus cujusdam mortui genitorem a sepultura sui filii redeuntem, nomine debiti tedium esse: ideoque pium, & humanum esse perspeximus talem crudelitatem hac lege piissima coercere. Sancimus itaque nulli penitus esse licentiam, aut heredes, aut parentes, aut liberos, aut conjugem, aut agnatos, vel cognatos, aut alios affines ejus, aut fidejussores, ante [3] novem dierum spatium, in quibus videntur lugere, conveniendi, aut quocunque modo inquietandi, aut aliquam admonitionem eis offerendi, aut in judicium [4] eos vocandi, five debiti gratia quod a defuncto descendit, five alterius cujuscunque causæ nomine ad memoratas personas specialiter pertinentis. Si vero intra novem dierum spatium aliquis ausus fuerit quamlibet de prædictis personis prehendere, aut adoriri, aut aliquam cautionem seu promissionem vel fidejussionem exigere ab ea: hæc omnia invalida esse decernimus. Post novem autem dierum excursum, si quis contra tales personas aliquas habere putaverit actiones, eas secundum leges exerceat, nullo videlicet præjudicio actoribus ex hoc intervallo circa temporalem præscriptionem, aut in alia quacunque legitima allegatione penitus generando.

CAP. VI.

De [5] constituta pecunia [6].

AD [7] hoc, aliud capitulum ad pecuniæ constitutionem seu promissionem respiciens, hac lege prævidimus definire. Sancimus igitur, si quando aliquis aut pro [8] se, aut pro alia persona pecuniam constituerit, vel spoponderit, dicens forte cuicunque; *Satis [9] tibi facio:* eum in quantitatem quam dixit, modis omnibus obligari, atque promissionem seu sponsionem suam adimplere, & debitum compelli persolvere. Si quis autem dixerit, *Fiet tibi satis a me, & ab illo, & illo:* illis quidem quos nominaverit, non consentientibus, nullum ex tali voce fieri præjudicium: sed nec ipsum qui hoc dixerit, pro illis personis quas nominavit, aliquam exactionem sustinere: pro se autem, quod secundum leges debere monstratus fuerit, pro rata tantum portione persolvere. Si autem dixerit, *Fiet tibi satis aut a me aut ab illo & illo:* tunc nominatis quidem simili modo non consentientibus nullum fieri prædicium: ipsum autem qui hoc promiserit, integrum quidem debitum cogi persolvere. Si quis autem dixerit, *Fiet tibi satis*, cum tali verbo, ut impersonaliter [10] dicto, tanquam si nihil promiserit, ita ab omni exactione liberum servari. Si quam autem contra nominatas personas putaverit sibi actionem competere, eam secundum leges adversus eos proponere, & legis auxilio perpetiri.

EPILOGUS.

† Hæc autem obtinere sancimus in casibus omnibus quæ nondum judiciali sententia, vel amicabili conventione sopitæ sunt, parens charissime atque amantissime. Celsitudo itaque tua præsentem nostri numinis generalem constitutionem edictis quidem in hac regia civitate more dicto proponendis, præceptionibus autem ad provinciarum rectores dirigendis, ad omnium notitiam faciat pervenire. Dat. Kal. Februar. *Constantinop.* Imper. DN. JUSTIN. PP. Augusti. Anno XV. [11] BASIL. V. C. CONS.

TIT. XVII.

UT NEQUE MILES [12], NEQUE FOEDERATUS [13] OBSERVETUR [14] DOMUI PRIVATÆ [15] AUT POSSESSIONI ALICUJUS.

NOVELLA CONSTIT. CXVI.

Imp. Justin. Augusti. Theodoto Orientalium prætoriorum præfecto.

PRÆFATIO.

CUm domini Dei benevolentia ad custodiam nostrorum subjectorum militarium rerum incipit ordinatio. His enim providentia Dei dispositis, Barbarorum quidem incontinentia refrenatur, reipublicæ vero res augetur. Et quoniam aliqui propriæ salutis pro nihilo facientes rationem, milites & fœderatos, qui debent pro libertate reipublicæ contra inimicos certare, præsumunt subtrahere, & in privatas suas occupare utilitates: prævidimus per præsentem legem nostram omnibus interdicere, ut nullum de cætero præsumant militem in quocunque relatum numero, aut fœderatum subtrahere, & in sua domo aut in propriis habere possessionibus, pro quibus nos multos sustinemus labores: exercentur enim & militant, ut communibus utiles sint rebus.

CAP. I.

SInt igitur omnes scientes, qui milites aut fœderatos aliquos in suis habent domibus [16] aut possessionibus, aut qualitercunque observantes, & quasdam eis proprias implentes utilitates: quod nisi intra triginta dierum dilationem, computandorum ab infinuatione per loca præsentis nostræ dispositionis, eos expulerint: subtantiæ quidem habentium eos, aut retinentium publicationi subjectæ, fisco applicabuntur; ipsi vero & dignitatibus & militiis, quas habent, expellentur: milites vero & fœderati qui eis post dilationem observaverint, non solum militia spoliabuntur, sed etiam ultima [17] sustinebunt supplicia: scientibus etiam uniuscujusque provinciæ judicibus, quia si aliqui invenjantur in locis [18] quæ sub his sunt exactoribus, aut convictoribus, aut personis aliquibus, aut [19] dominiis, aut possessionibus, aut quibuslibet propriis utilitatibus permanentes, & non celeriter istos comprehenderint, & suppliciis subdiderint, & milites quidem ad numeros suos transmittant in quibus militant, fœderatos [20] vero ad proprias [21] optiones: ipsi decem librarum auri pœnam exigentur, & insuper exilio tradentur, utpote nostras jussiones præsumentes negligere. Nemo igitur neque divino quodam typo de hoc forsan facto, neque præceptis judicum utatur, neque aliquis nostrorum judicum hujusmodi aliquos typos aut præceptiones judicum suscipiat, sed cum omni celeritate militantes quidem ad proprios numeros [22], fœderati vero ad suas optiones revertantur, & pro communibus certent rebus: nullo enim modo de cætero concedemus nostros milites aut fœderatos in quibusdam omnino privatis utilitatibus occupari.

EPILOGUS.

† Quæ igitur placuerunt nobis, & per præsentem manifestata sunt legem, tua eminentia præcognoscens, in hac quidem felicissima civitate edictis secundum morem propositis, in provinciis vero præceptionibus destinatis [23] omnibus manifesta constituere festinet. Dat. Id. April. *Constantinop.* Imper. DN. JUSTIN. PP. Aug. Anno XV. [24] BASIL. V. C. CONS.

TIT. XVIII.

UT [25] LICEAT MATRI [26] ET AVIÆ, ET ALIIS PARENTIBUS POST LEGITIMAM PARTEM LIBERIS DERELICTAM, QUOMODO VOLUERINT RESIDUAM FACULTATEM SUAM DISPONERE, ET ALIA CAPITULA PLURA.

NOVELLA CONSTIT. CXVII.

Imp. Just. Aug. Theodoto præfecto Orientalium prætoriorum.

PRÆFATIO.

DIversis capitulis ad nos relatis, necessarium esse perspeximus generali hac lege disponere.

CAP. I.

Si quis filiumfamilias heredem instituerit, ut pater ipsius usumfructum hereditatis non habeat [27].

SAncimus [28] igitur licentiam esse & matri & aviæ, aliisque parentibus, postquam reliquerint filiis partem, quæ lege [29] debetur: quod reliquum [30] est suæ substantiæ sive in solidum voluerint, sive in partem, filio vel filiis, nepoti vel nepti, & deinceps descendentibus donare, aut etiam per ultimam relinquere voluntatem, sub hac definitione atque conditione, si voluerint [31] *ut pater aut qui omnino eos habeat in potestate, in his rebus neque usumfructhum, neque quodlibet penitus habeant participium.* Hæc enim & extraneis relinquere poterant, unde nulla parentibus utilitas nascseretur. Hoc itaque non solum parentibus, sed etiam omni personæ licere præcipimus. §. 1. Res autem ita relictas sive donatas positis sub potestate personis, si quidem perfectæ [32] sint ætatis: licet [33] sub potestate sint, licentiam habeant quo volunt modo disponere. Si vero ætate minores sint: per quem perspexerit testator, aut donator, hæc gubernentur, donec illi quibus donata sunt aut relicta, ad perfectam ætatem veniant: licentiam [34] habente testatore, vel donatore, & matri & aviæ horum quibus res collatæ sunt, ipsarum rerum si voluerint gubernationem committere, licet maritis junctæ sint memoratæ mulieres: ita tamen, si & ipsæ hujusmodi gubernationem susciperе voluerint. Si vero forsan is qui relinquit, aut donat, nullum his dispensatorem ordinaverit, aut ab eo datus hujusmodi gubernationem subire noluerit, aut non potuerit, aut moriatur antequam illi perfectæ [35] fiant ætatis, tunc jubemus judicem [36] competentem curatorem fide dignum cum legitima fidejussione [37] rebus talibus ordinare, qui debeat relictam talibus personis substantiam gubernare atque custodire,

1 Hinc sumpta est Authent. *Sed neque, C. de sepulchr. violato.* 2 *Novell.* 60. *c.* 1. adde *l. ult. Cod. de sepulcro violato: l.* 2. *ff. de in jus vocando. l.* 36. *ff. de jud.* Goth. Vide Pecc. *de jure sistendi cap.* 5. *n.* 23. 5. 1. 3 Solebant enim (in nonum usque diem justa defunctis & [illegible] perfolvi, *Nov.* 133. *cap.* 3. *in fin.* Gregor. S. *ἐνάτη μὲν ἡμέρᾳ παρὰ πατὴρ τὸν τελευτῶν τῷ βασιλικῷ καὶ ἀπαρασ τῶν ἐνδόξων γυναικῶν τὸ νενομισμένον τελεσθῆναι πένθος καὶ τὰ μνημόσυνα;* qui mos ex paganis manavit: Dion. *in Adriano.* Πλωτῖνος ἀποθανόντων τρίμηνον ὃν ἐπὶ τρίμηνον ἐπὶ μνησικακίᾳ. Augustin. *in ep. super Gen.* Netcio, utrum inveniatur, alicui sanctorum in scripturis celebratum esse luctum 9. dierum, quod apud Latinos Novendiale appellant, unde mihi videntur ab hac consuetudine prohibendi, fi qui Christianorum ipsum in mortuis fuis numerum fervent, qui magis eft in Gentilium confuetudine, Donatus *in Phormione.* In nuptiis feptimus dies inftaurationem voti habet, ut in funere novem dies, qui parentalia concludunt, vide Cujac. *hic & cap.* 6. *de præfcript.* Hinc Novendiala cœna apud Tacitum 6. *Annalium.* Virg. 5. *Æneidos.* Præterea fi nona dies mortalibus almum Aurora extulerit. Statius Thebaidos 6. *verf.* 228. in Archemori funere, Rofcida jam novies cœlo demiferat aftra Lucifer. Glofius Novendialia Ἐνατα ἡμερὰ ἀγόμενα. Eodem die cenæ funebres & epulæ febant. Julius Obfequens. adde Feftum *in Novendiales ferie.* 4 *l.* 2. *l.* 3. *ff. de in jus vocando.*

5 Actio de conftituta pecunia (de qua vide §. 9. *Inftit. de actionib.*) Græcis, ἐκ τῆ ἀπὸ συνθήκης ἀγωγῆ. 6 Hæmen. 6. 8. 5. 7 Vide Jul. *conftit.* 107. *n.* 378.

7 Hinc fumpta eft Authentica, *Si quando, Cod. de conftituta.* Goth. Vide Rittershuf. *part.* 2. *c.* 5. Anf. 8 Conftituimus aut pro nobis aut pro alio. 9 Formulas quatuor conftituendi hic obferva. Satis tibi facio, Fiet tibi fatis a me & ab illo, & illo, Fiet tibi fatis aut a me, aut ab illo & illo, Fiet tibi fatis. Priore & tertia formula conditionem in folidum obligari, fecunda viriliter tantum: Quarta nullo modo obligari. 10 Impersonalis enunciatio non obligat loquentem. 11 Id eft, anno 541.

12 Περὶ στρατιωτῶν *Scrimg.* de militibus *Index Reg.* 13 Fœderati qui fint, vide *cap.* 1. *f. hic.* 14 Id eft, recipiatur in domo vel poffeffione alicujus privati.

15 Τὸ μὴ τινα στρατιώτην ἢ φοιδεράτον ἐν τινὶ ἰδιωτικῇ χρείᾳ ἀσχολεῖσθαι καὶ ἐνοχλεῖσθαι τοῖς κατὰ τὰ μνημόσυνα; qui mos ex paganis manavit: Dion. *in Adriano.* Πλωτῖνος ἀποθανόντων τρίμηνον ὃν ἐπὶ τρίμηνον ἐπὶ μνησικακίᾳ. Augustin. *in ep. super Gen.* Netcio, utrum inveniatur, alicui sanctorum in scripturis celebratum esse luctum 9. dierum, quod apud Latinos Novendiale appellant, unde mihi videntur ab hac consuetudine prohibendi, fi qui Christianorum ipsum in mortuis fuis numerum fervent, qui magis eft in Gentilium confuetudine, Donatus *in Phormione.* In nuptiis feptimus dies inftaurationem voti habet, ut in funere novem dies, qui parentalia concludunt, vide Cujac. *hic & cap.* 6. *de præfcript.* Hinc Novendiala cœna apud Tacitum 6. *Annalium.* Virg. 5. *Æneidos.* Præterea fi nona dies mortalibus almum Aurora extulerit. Statius Thebaidos 6. *verf.* 228. in Archemori funere, Rofcida jam novies cœlo demiferat aftra Lucifer. Glofius Novendialia Ἐνατα ἡμερὰ ἀγόμενα. Eodem die cenæ funebres & epulæ febant. Julius Obfequens. adde Feftum *in Novendiales ferie.* 4 *l.* 2. *l.* 3. *ff. de in jus vocando.*

16 Hæc verba *quæ sub his sunt exactoribus, aut convictoribus*, defunt in Scrimger. editione. 17 Id eft, mortem. 18 Εἰσωτὰ ἢ θυσιαστικὰ. *Scrimger.*

19 Hæc verba *quæ sub his sunt exactoribus, aut convictoribus*, defunt in Scrimger. editione. 20 Fœderati. *l. ult. Cod. de locat. Julian. conft.* 108. *num.* 388. fub optionibus five Phylarchis erant, in exfpofit. *Nov. part.* 4. *cap.* 7. *& part.* 5. *cap.* 3. Anf. 21 Optiones, vel ducibus, vel tribunis. Duces optionum, Phylarchi appellantur. vide quæ notavi ad *Novell.* 102. *cap.* 1. Hic ergo fœderati ad optiones fuas; milites, ad numeros fuos; relicti privatorum negotiis, redire jubentur, his addo, quæ dixi ad *l.* 34. *Cod. de locat.*

21 Ἰδίοις ὀπτίοσιν *Scrimg.* 22 Numeri militum, optiones fœderatorum.

23 Ad præfides. 22 Id eft, anno 541. 25 De divortiis & aliis capitulis, *Index Regin.* adde Jul. *conft.* 208. 26 Huc refer *c.* 1. *f. hic.* 27 Jul. *hic*, *n.* 379. 28 Hinc fumpta eft Authent. *Excipitur. Cod. de bonis qua liberis.* Goth. Vid. Goed. *de verb. ftipulat. cap.* 7. *num.* 44. Rittershuf. *in exfpofit. Nov. part.* 4. *cap.* 7. *& part.* 5. *cap.* 3. Anf. 29 Liberis relinquenda eft, ut minimum, legitima. 30 Poteft parens uni liberorum plus aliis relinquere. 31 Ea lege alcendentes & extranei bona alicui relinquere poffunt, ne ufusfructus eorum patri acquiratur. 32 Id eft, 25. annorum. 33 Vide quæ fcripfi ad *l.* 3. *c. qui teft. non.* 34 *l.* 3. §. 3. *ff. de ufur. l.* 4. *C. de confirmando tutore: l.* 32. *verf. fimilis. ff. de excuf. tut.* 35 Id eft, 25. annorum. 36 Vide *tit. ff. de tutoribus datis.* 37 Rem pupilli falvam fore feil.

donec [1] illi ad perfectam (ficut dictum eft) ætatem perveniant. In illis enim casibus legem quæ usum [2] parentibus præbet, volumus custodiri, quibus non ineft fpeciaiiter hujusmodi conditio.

CAP. II.

De eo qui in aliquo inftrumento nominatus eft filius [3].

AD [4] hoc autem & illud fancire perfpeximus: ut fi quis filium aut filiam habens de libera muliere cum qua nuptias confitere poffunt, dicat in inftrumento, five publica five propria manu confcripto, & habente fubfcriptionem trium [5] teftium fide dignorum, five in teftamento five in geftis monumentorum, *hunc aut hanc filium fuum esse [6], aut filiam*, & non adjecerit naturalem: hujusmodi filios esse legitimos, & nullam aliam probationem ab iis quæri, fed omni frui eos jure quod legitimis filiis noftræ conferunt leges: utpote ipfo patre (ficut dictum eft) filios proprios eos vocante. ex hoc enim & cum eorum matre monftratur legitimum habuiffe matrimonium: ut neque ab ea pro nuptiarum fide alia probatio requiratur. Si autem pater ex ipfa muliere multos filios habens, uni ex eis teftimonium quolibet ex prædictis præbuerit modis: fufficere ex eadem muliere natis, ad legitimorum jura patris teftimonium uni datum.

CAP. III.

De muliere qua fine dotalibus inftrumentis nupfit [7].

HOc quoque præfenti conftitutioni perfpeximus adjiciendum: ut fi quis ex non fcripto per affectum nuptialem uxorem acceperit, & ex ea filios procreaverit: foluto autem matrimonio contingat eum etiam aliam ducere conjugem cum dotalibus inftrumentis, & ex ea fimiliter filios procreare, nullum circa paternam hereditatem aliis filiis ex indotata [8] conjuge natis præjudicium fieri: fed cum aliis filiis ex fecunda natis uxore, quæ cum dotalibus inftrumentis copulata eft, ad patris etiam illos hereditatem vocari, cum etiam ex folo affectu poffit confiftere matrimonium: quod fimiliter valere volumus, etiam fi prius quidem cum dotalibus inftrumentis jungatur aliquis uxori, poft illam vero alteram ducat folo nuptiali affectu.

CAP. IV.

De nuptiis [9] illuftrium, ut cum dotalibus inftrumentis fiant.

QUia [10] vero legem [11] dudum protulimus jubentem aut dotalia fieri documenta, aut alias probationes procedere factas apud eccleſiæ defenſores, per quas nuptias competat confirmari, aut certe facramenta præberi: in præfenti perfpeximus melius difponere ea quæ de his pridem fancita funt. Et propterea jubemus eos [12] qui maximis dignitatibus decorati funt, usque [13] ad illuftres, non aliter nuptias celebrare, nifi dotalia fcribantur inftrumenta: nifi tamen aliquis antequam mereretur hujusmodi dignitates, ex affectu folo duxit uxorem. Tales [14] enim nuptias ante dignitates factas, & poft dignitates, legitimas manere præcipimus, & ex his natos legitimos esse filios. Poftquam vero honorati fuerint aliqui hujusmodi dignitatibus: non aliter ducere uxores, nifi cum dotalibus inftrumentis. Hanc autem legis fubtilitatem concedimus [15] fubjectis noftræ reipublicæ Barbaris [16], licet dignitatibus hujusmodi decorati fint, ut etiam fub affectu [17] poffint ipfi volentes contrahere nuptias. Reliquos autem omnes præter eos qui maximis (ficut dictum eft) dignitatibus decorati funt, cujuslibet fint dignitatis, aut militiæ, aut ftudii, fi quidem voluerint, aut potuerint, non prohibemus eos cum dotalibus inftrumentis ducere uxores. Si autem etiam hoc non cuſtodierint, & ex folo [18] affectu celebratas nuptias firmas esse fancimus, & ex eis natos, legitimos esse filios jubemus.

CAP. V.

Ut cum matrimonium eft fine dote, & conjunx fuperftes inops, mortui quartam [19] partem accipiat.

QUia [20] vero legem [21] dudum poſuimus præcipientem, *Ut ſi quis uxorem aliquando ſine dotalibus acceperit, cum affectu ſolum nuptiali, & hanc ſine cauſa legibus agnita projecerit [22]: accipere eam quartam [23] partem ſubſtantiæ ejus.* & aliam [24] poſt hanc fecimus legem decernentem: *ſi quis indotatam uxorem per affectum ſolum acceperit, & usque ad mortem cum ea vixerit, præmoriatur, accipere ſimiliter & eam quartam illius ſubſtantiæ portionem: ita tamen, ut non tranſeendat hoc centum [25] librarum auri quantitatem.* In præſenti melius utramque legem diſponentes, ſancimus in utroque caſu ex talibus matrimoniis natos filios legitimos esse, & ad paternam vocari hereditatem: uxorem autem ex utroque horum caſuum, ſiquidem usque ad tres habuerit filios ejus vir ſive ex ea, ſive ex alio matrimonio, quartam partem ex ſubſtantia viri accipere. Si autem amplius fuerint filii: tantum in utroque ſimiliter caſu accipere jubemus mulierem quantum uni competit filiorum: ita quippe, ut uſum ſolum [26] in talibus rebus mulier habeat: dominium autem illis filiis ſervetur, quos ex ipſis nuptiis habuerit. Si vero talis mulier filios ex eo non habuerit, jubemus etiam dominii jure habere eam res, quas ex viri facultatibus ad eam venire per præſentem juſſimus legem. Quæ tamen irrationabiliter [27] excluſa [28] eſt: in ipſo tempore expulſionis partem jubemus accipere, quæ continetur hac lege. Virum etiam in talibus caſibus quartam, ſecundum priorem noſtram legem, ex ſubſtantia mulieris accipere, modis omnibus prohibemus.

CAP. VI.

De Leoniana [29] & Conſtantiniana conſtitutione [30].

ILlo indubitanter obſervando, ut Leonis piæ memoriæ conſtitutio [31] in omnibus aliis caſibus qui non continentur præſenti lege, propriam habeat fortitudinem. Conſtantini vero piæ memoriæ legem [32] ad Gregorium ſcriptam, & ſuper ea factam interpretationem a Martiano [33] lex [34] abjectas vocavit) ad quosdam dignitatibus decoratos prohibentur, nullo penitus modo valere permittimus: ſed licentiam [35] volentibus præbemus, etſi quibuslibet magnis dignitatibus decorentur, hujusmodi mulieres cum dotalibus inſtrumentis ſibimet copulare. Reliqui vero citra eos qui majoribus dignitatibus decorati ſunt, licentiam habeant hujusmodi mulieres accipere, ſive ſcripto voluerint, ſive ſolo affectu nuptiali: ſi tamen liberæ ſint, & cum quibus liceat nuptias celebrare.

CAP. VII.

Soluto per repudium matrimonio quomodo & [36] apud quem liberi alantur [37].

ILlud [38] quoque diſponendum eſſe perſpeximus, ut ſi quando inter maritum & uxorem nuptias ſolvi contigerit: ex hujusmodi nati filii, nullo modo lædantur ex ſeparatione nuptiarum, ſed ad parentum hereditatem vocentur, ex patris ſubſtantia indubitanter alendi. Et ſi [39] quidem pater occaſionem [40] ſeparationis præbeat, & mater ad ſecundas non venerit nuptias: apud [41] matrem nutriantur, expenſas patre præbente. Si vero per cauſam matris oſtendatur ſolutum matrimonium: tunc apud patrem maneant filii, & alantur. Si autem contigerit patrem quidem minus idoneum eſſe, matrem [42] vero locupletem: apud eam pauperes filios manere & ab ea nutriri jubemus. Quemadmodum [43] enim filii [44] locupletes coguntur matrem egentem alere: ita juſtum eſſe decernimus & a [45] matre locuplete filios paſci. Quod autem de alenda matre, & filiis indigentibus definivimus, hoc quoque in omnibus aſcendentibus deſcendentibusque perſonis utriusque naturæ valere præcipimus.

CAP. VIII.

De juſtis [46] divortiorum cauſis marito permiſſis [47].

QUia [48] vero plurimas in veteribus & noſtris legibus invenimus cauſas, ex quibus facile nuptiarum ſolutiones fiunt: ea cauſa perſpeximus ex his abſcindere aliquas, quæ nobis indignæ ad ſolvendas nuptias viſæ ſunt: & eas ſolummodo nominatim præſenti inſerere legi, pro quibus rationabiliter poteſt ſive vir ſive mulier repudium mittere. Nunc autem cauſas ex quibus maritus repudium mittere ſine periculo poteſt, & dotem [49] uxoris lucrari, ſervato in ea dominio ex eodem matrimonio filiis aut filiabus, quibus non extantibus, frui etiam proprietate: has eſſe decernimus. §. 1. Si [50] contra imperium [51] cogitantibus aliquibus conſcia eſt mulier, aut etiam viro ſuo non indicet [52]. Si autem vir hoc a muliere denunciatum tacuerit, liceat mulieri per quancunque perſonam hoc declarare imperio: ut vir nullam ex hac cauſa repudii inveniat occaſionem. §. 2. Si de adulterio maritus putaverit poſſe ſuam uxorem convinci: oportet virum priius [53] inſcribere [54] mulierem, aut etiam adulterum: & ſi hujusmodi accuſatio verax eſſe oſtenditur, tunc [55] repudio miſſo habere virum ſuper ante nuptias donationem, etiam dotem: & [56] ad hoc, ſi filios non habeat, tantum accipere ex alia uxoris ſubſtantia, quantum dotis tertia pars eſſe cognoſcitur: ut ejus proprietati & dos, & a nobis definita præ-

1 Major 25. ann. in cura eſſe definit. 2 Uſumfructum Jul. *hic.* 3 Jul. *hic*, *n.* 380. 4 Hinc ſumpta eſt Auth. *Si quis liber. C. de natur. lib.* 5 Inſtrumentum patris manu ſcriptum, ſubſcriptionem trium teſtium habens, pro filio fidem facit. 6 Juſta uxor videtur, cujus liberos in inſtrumento publico, vel private, tribus teſtibus munito, vel in teſtamento, vel apud acta, filios tuos nominaverit, unde poſſis colligere, adoptione filios tuos fieri, nili plus aliquanto dare libuerit nominationi, quam adoptioni. vide quæ dixi ad *Nov.* 89. *c.* 11. adde *l. c. f. C. de nat. lib.* *Novell.* 74. *cap.* 2. *in fin.* 7 Et de filiis ex tali matrimonio natis, Jul. *conſt.* 381. 8 Indotatæ autem liberi cum dotatis liberis æqualiter ſuccedunt, ut ita exæquentur liberi primarum & ſecundarum nuptiarum, licet non in utrisque intervenerint dotalia inſtrumenta. 9 Jul. *hic*, *n.* 382. 10 Hinc ſumpta eſt Auth. *Maximis. C. de nupt.* & Auth. *Sed nova jure. Cod. de nat. lib.* 11 *Nov.* 89. *c.* 8. 12 Nota quando & quorum in nuptiis, exigantur nuptialia inſtrumenta. 13 Μέχρι ὑπερηφάνων Græci *hic*, μεχρὶς τῶ πρωτοσπαθαρίου. 14 Harm. 4. §. 16. περὶ ἀξιωματικῶν. 14 Sine inſtrumentis. 15 Extranei melius tractantur. Non ita exacte agitur cum extraneis nimis: quam cum civibus ac vere ſubditis. 16 Puta Gothis, Vandalis & ſimilibus, qui frequentes in comitatu & aula Juſtiniani fuere. 17 Sine titulo fili. 18 Citra inſtrumenta ſcil. & ita hæc conſtitutione confirmantur leges, quæ fanciunt, nuptias contrahi ſolo affectu, juxta *Novell.* 22. *cap.* 3. ſoles illuſtres Romanos excipit, ut & *Novell.* 74. Emendatur hic quoque *Nov.* 74. *cap.* 4. §. 1. qua non illuſtres cogebantur profiteri nuptias apud epiſcopum, exceptis ſervis, militibus, agricolis & abjectis perſonis. 19 *Nov.* 53. *c.* 6. *Nov. Leon.* 106. *& f.* Harm. 8. *&* 94. 20 Hinc ſumpta eſt Auth. *Praterea. C. unde vir & uxor.* 21 *Nov.* 53. *c.* 6. 22 Id eſt, ab ea diverterit. 23 V. Jul. *hic*, *n.* 382. *Nov.* 22. *c.* 18. *Nov.* 53. *c.* 6. *Novell.* 74. *c.* 5. *Nov.* 134. *in fin. l.* 11. *Cod. de repud.* 24 *Nov.* 74. *c.* 5. 25 Dotis maximæ quantitas quæ fuerit veteribus, *Novell.* 22. *c.* 18. 26 Hoc abrogatur *Novell. Leon.* 106. 27 Sine juſta cauſa. 28 Repudiata. 29 Jul. *hic*, *n.* 383. 30 Viles perſonæ illuſtribus poſſunt nubere. 31 Lex 9. *C. de pactis conventis* hic confirmatur. 32 *l.* 1. *C. de nat. lib.* hic abrogatur. 33 Martiani Novella *de matrimonia Senatorum*, hic abrogatur. 34 *l.* 7. *C. de incapt.* 35 Viles mulieres duci poſſunt a viris non potitis in magna dignitate, dotalibus etiam inſtrumentis non confectis, & ab illis magna dignitate præditis, ſi tamen dotalia inſtrumenta compoſuntur, & ita hodie ſenator libertinam ducere, ſenatoris filia liberto nubere poteſt, abrogatis *l.* 16. *pr. l.* 23. 42. *in fin. l.* 44. *ff. de ritu nupt.* quin quæ palam quæſtum corporis faciunt, duci poſſint ab illuſtribus, abrogata *l.* 41. *ff. de ritu. l.* 7. *C. de incefts:* Eſtque hæc Novell plenior *Novell.* 78. *cap.* 3. quæ in nuptiis libertinæ abſolſe requirebat nuptialia inſtrumenta: huc refer *l. ult. Cod. de agricol.* 36 *Nov.* 98. *c.* 2. 37 Vid. Jul. *hic*, *num.* 384. 38 Hinc ſumpta eſt Auth. *Si pater. C. divortio facto, apud quem liberi morari vel educari debeant:* adde Harmen. 7. §. 4. 39 Olim erat